

HAYATIMIZDAKİ DARBE İZLERİ

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.

Perşembe, 21 Temmuz 2016 06:36 -

Türkiye tarihi aynı zamanda silahlı güçlerin kullanıldığı darbeler tarihidir. Bunlardan bazıları basit bir darbe olmaktan öte, siyasi ve toplumsal hayatta uzun ve derin izler bıraktı ve “Devrim” olarak adlandırıldı. Bir kısmı toplumu ileriye taşıdı, bazıları ise geriye götürdü. Çağdaş Türkiye'nin ilk tanıklık ettiği darbe-devrim 23 Temmuz 1908'dir ve Hürriyet Bayramı olarak ilan edilmiştir.

(Ara paragraf: Türkiye'de rejimlerin ve iktidarların serbest seçimler yoluyla değil de silahlı güçler tarafından belirlenmesinin nedeni, ülkemizde Batıdaki gibi güçlü bir burjuva ve işçi sınıfının oluşamaması, halk kitlelerinin herhangi bir konuda inisiyatiflerinin baskılanması, demokrasi kültürünün cılızlığı, iktidar kavgasının daha çok hâkim sınıfların çeşitli kesimleri arasında cereyan etmesidir)

İkinci büyük darbe, 1925'te Şeyh Said İsyanı vesilesiyle hükümet tarafından yürürlüğe konulan Takrir-i Sükûn Kanunu ile ilan edilmiş ve böylece Türkiye her türlü muhalefetin yasaklandığı ve basın özgürlüğünün kaldırıldığı Tek Parti rejimi altına girmiştir. Bu dönem 1930'da kısa süreli ve güdümlü Serbest Fırkanın faaliyeti sayılmazsa 1945'e kadar sürmüştür. Türkiye yeniden çok partili hayata 1945'te darbesiz ve çatışmasız olarak girmiştir.

BENİM YAŞADIĞIM DARBELER

Üçüncü darbeyi 27 Mayıs 1960'ta yaşadık. Demokrat Partinin 10 yıllık iktidarında giderek antidemokratik uygulamalara girişi genç subayları ve gençliği harekete geçirmiş, Milli Birlik Komitesi kansız bir darbe ile ülke yönetimine el koymuş, DP yöneticilerini yargılamış ve bunlardan üçünü idam etmiştir. Milli Birlik Komitesi, kendi içinde diktatörlük yanlısı 14 kişiyi de tefsiye ederek Demokratik bir anayasa hazırlatmış ve çok geçmeden çok partili hayata dönmüştür.

27 Mayıs devriminde ilköğretmen okulunun 2. sınıfındaydım ve 16 yaşındaydım. Ailem Demokrat Partili idi. Benim de askerî hareketi sempati ile karşıladığım söylenemez. Tam da o tarihte tatile gittiğimiz için okul idaresinin ve öğretmenlerin bu konuda bir tutumunu hatırlamıyorum. Fakat tatil sona erip de okula döndüğümüzde kuşkusuz Ankara'nın talimatları doğrultusunda okulda yoğun bir bilgilendirme ve biçimlendirme faaliyetleriyle karşılaştık. Ben de 27 Mayısçı oldum. Gerek okumaya çok düşkün olmam, gerek yaşımın da elverişi olması nedeniyle, muhtemelen 27 Mayıs yapılmamış da olsa toplumun siyasi ve toplumsal değerleriyle

HAYATIMIZDAKİ DARBE İZLERİ

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.

Perşembe, 21 Temmuz 2016 06:36 -

çatışan bir genç olacaktım. 27 Mayıs devriminin bu eğilimi son derece kolaylaştırmış olması doğaldır. 1964'te okuldan Atatürkçü-sosyalist ve idealist bir öğretmen olarak mezun oldum. Fakat beni sosyalist yapan 27 Mayıs'ın ideolojisi değil, o dönemdeki özgür basın ve toplumcu kitaplardır. (Bu süreci yeni bitirdiğim "Akpınar'da Okurken" kitabımda anlattım)

Türkiye dördüncü büyük darbeyi 12 Mart 1971'de yaşamaya başladığında Milas Selimiye bucağında öğretilimdim. Darbe Süleyman Demirel Hükümetine karşı, solcu subayların 9 Mart'ta girişecekleri darbeyi bastırıp özgürlükçü 1961 anayasası yerine gerici bir anayasa ile hâkim sınıfların iktidarını güvenceye almak için emir komuta zinciri ile askerler tarafından yapılmıştı. Atatürkçülüğü yeniden yürürlüğe koyacağı iddiası nedeniyle sol çevrelerin bir kısmı darbeden yana tutum aldılar. Ben ise diğer bazı sol çevreler gibi darbeyi alkışlamadım. Fakat onun zarar vereceği ilk kişilerden biri olacağımı düşünmezdim! Bunda yanıldım. Hemen ardından darbeden önceki hükümetin hakkımda aldığı bakanlık emrine alındığım tebliğ edildi. Bu kararı geri alırdıebileceğim umuduyla Ankara'ya gelip hiçbir bakanlık yetkilisi ile görüşmeden görev yerine dönerken gözaltına alındım. 17 Mayıs 1971'de on binlerce devrimci ile birlikte tutuklandım. Hem Asliye Ceza'da, hem İzmir, hem de Ankara Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılandım. Ötekilerden takipsizlik ve beraat aldıysam da Ankara'da 9 yıl 3 ay'a mahkûm oldum. Gerekçesi 1967-1970 yıllarında Gazi Eğitim'deki öğrenciliğim sırasında Öğrenci Dermeği adına demokratik okulu savunan bildiri ve konuşmaları. 12 Mart darbesi, ülkücülerin hizmetindeydi ve onlara yalancı tanıklık yaptırdı.

Neyse ki, 1973 seçimlerinden sonra hükümet kuran Ecevit hükümetinin af yasası üzerine Anayasa Mahkemesinin kararıyla cezam bütün sonuçlarıyla silindi, 1974'te tahliye oldum ve mesleğime döndüm.

12 EYLÜL'DE HALK NASIL YANILTILDI?

Beşinci darbemizi (benim üçüncü darbem) 12 Eylül 1980'de aldık. O tarihte Ankara 50. Yıl Lisesinde öğretilimdim. Aynı zamanda arkadaşlarımızla birlikte 9 aydır Öğretmen Dünyası dergisini çıkarıyorduk. Dergimiz ve TÖB-DER'de faaliyet gösteren Yurtsever Öğretmen grubu olarak Türkiye'nin birkaç yıldır yaşadığı kargaşa ve eğitim hayatının felç olmasına karşı birlik, barış ve demokrasi için yayın yapıyorduk. Milli Birlik Komitesi de aynı söylemi kullanıyordu. Dergi Yazı Kurulu benim önerimle, Kenan Evren'e bir telgraf çekerek anarşinin önlenmesi için alınacak önlemleri desteklediğimizi ancak sorunların altından ancak demokrasi ile gelebileceğimizi belirttik.

HAYATIMIZDAKİ DARBE İZLERİ

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Perşembe, 21 Temmuz 2016 06:36 -

Fakat Kenan Evrenin ülkedeki kargaşayı kendi diktatörlüğü için kullandığı kısa sürede anlaşıldı. Biz bu kez dergi olarak tutuklanan meslektaşlarımızı ve demokratik okul hayatını savunmaya ağırlık verdik. Sıkıyönetim komutanları dergimiz aleyhine genelge çıkardılar. 1983'te 1402 sayılı yasa ile temelli görevden çıkarıldım ve 1986'da da bir aylık bir tutukluluk yaşadım. (Bunları Benim Hapishanelerim kitabımda anlattım) Milli Eğitim Bakanlığı da dergimizin okullara girmesini yasakladı.

Talat Aydemir'in 1962 ve 1963'te sonuçsuz kalan iki darbe girişimi ile 28 Şubat 1997 müdahalesini saymazsak ben şu yaşıma kadar üç büyük darbe yaşadım. Dördüncüsü olan 15 Temmuz ise birlikte yaşıyoruz. (Benim hayatımda her 18 yıla bir darbe düşüyor.) Bunlardan 27 Mayıs'ı olumlu buluyor, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbelerini ise bu sonuncusu ile birlikte milyonlarca insan gibi lânetliyorum. 15 Temmuz darbecilerinin bildirimlerindeki *"Atatürk, laiklik, insan hakları. Demokrasi"* gibi lafları duyunca gülümsedim. Önceki darbecilerin bildirimleri aklıma geldi. Bizim darbecilerin ne yapacakları belli olmaz! Sol veya ortadan gösterip sağ vururlar!

Bir tarikatın sırf iktidardan öç almak ve kendi tarikatının kanlı diktasını kurmak için yapacağı darbeden ne hayır gelirdi?

Onlar yenildi. Şimdi yapılacak şey bu darbe girişimini bahane ederek, başka dinci bir iktidarın toplumun ensesinde boza pişirmesine engel olmaya çalışmaktır. Hiçbir tereddüt göstermeden... (19 Temmuz 2016)